

חולין ט

משה שווערד

1. רש"י מסכת חולין דף ט עמוד א ד"ה כתב
כתב – [1] לכתוב שידע לחתום שמו אילו ישב בדין או לעדות.

2. רש"ש על חולין דף ט/א

גמרא ת"ח צריך שילמוד ג"ד כתב כו'. עפ"רש"י וקשה דלחתום שמו ודאי שכיח טובא באגרות וכיוצא וכמו שהקשו התוס' במנחות (דף לה). ויל"פ ע"ד פרש"י שילמוד לאמן את ידיו לכתוב כתיבה נאה ומיושרת כאשר יצטרך לכתוב שו"ת ואגרות שלום וכיוצא. כי לענין חתימתו דשכיחא יוכל לעשותה ע"י סימנא בעלמא ואפילו ע"י אות אחת משמו כדאשכחן (בגיטין לו). ואפשר ג"כ לומר דכתב יכוון ג"כ על טהרת הלשון שיהא מצורף ומזוקק ובסודר יפה. [2] אבל לעד"נ דכוונתו על כתיבה תמה דס"ת תו"מ וזיוניהן ותגיהן. דמצוה בו יותר מבשלוחן וכדאמר רב עצמו במנחות (לו) כתבו מעלה עה"כ כאילו קיבלו מה"ס. וכן אשכחן בב"ב (יד) בר"ה וראב"י דכתבו בעצמם. ועי' לשון הרמב"ם בריש ה"ל ס"ת. וכן הוא ז"ל משמע (בפ"ה ה"ד ופ"ט הל"י) שכתב לו ס"ת בעצמו. ...

3. ספר שערים מצויינים בהלכה [3-5]

ועי' בתשו' התשב"ץ (ח"א סוס"י לג)
דמדקדקי הלשון השיבו כמה תשובות על ר'
אלעזר הקליר שהיה מגדולי התנאים, משום
שמצאו בפיוטיו כמה שגגות לפי הדקדוק,
וכתב שם שאין זה פוגם מעלת החכם אם אינו
יודע דקדוק הלשון והמילות, וכן מצינו בגמ'
שבת (טו.) דהלל לא דקדק בלשונו כיון
שאמר בלשון רבו, ושמעיה ואבטליון גרי צדק
היו ולא היו יכולים לומר בדקדוק לשון כו'
ע"ש. ובתשו' הרמ"א (סי' ו) הובא מש"כ
המהרש"ל להרמ"א, שמתרעם עליו שהיה לו
לעיין בדקדוק לשון, בנוכח ונסתר, זכר ונקבה,
יחיד ורבים, והביא בשם תשו' קדמוניות,
כשנסתפק בשם מן השמות איך לכתוב בגט
מלא או חסר, או בסופו אל"ף או ה"א, תוכל
לסמוך על כתבים של חכמים, ואפילו באגרת
שלומים, ואוקמי' אחזקתיהו שדקדקו אחר
האמת. ועי"ש (סי' ז) שהשיב הרמ"א על
דבריו בזה"ל, כי איני מכת המדברים בעלי
הלשון, כי כבד פה ולשון אנכי, ואני נוהר
בענין המכוון ולא במלות (שאינו מעלה
ומוריד לענין דינא), כי ידוע לכל מבין שכזה
יקרה לכל גדול בישראל, כאשר מחשבתו
משוטטת באיזה ענין, שיפול טעות בדבריו,
כש"כ שלא יוכל ליזהר בחסירות ויתירות כו',

דף ט. ת"ח צריך שילמוד ג' דברים, כתב
שחיטה ומילה. פרש"י כתב לכתוב
שידע לחתום שמו אילו ישב בדין או לעדות.
ובמאירי מפרש, שיהיה חתימת ידו נאה לדין
או לעדות, ויש מפרשים שילמד תיקון
השטרות הצריכות לבני אדם, דהיינו שיהיו
בקיאים בנוסח השטרות. וכ"כ בהקדמת ספר
העיטור בשם ר"ת, דהיינו נוסח השטרות.
וב"ם של שלמה (סי' טו) מפרש, שהת"ח צריך
ללמוד לכתוב שאלה ותשובה ופסק דין
ואגרות שלומים בצחות לשון ונאה. ובתשו'
הריב"ש (סי' שפח, וסי' שצ) כתב, שהר"ן
פסל גט אחד מפני שמסדריו לא היו בקיאים
בצחות לשון, שזה מורה שלא היו תלמידי
חכמים. והנה בפיהמ"ש להרמב"ם במס' גיטין

4. תוספות מסכת חולין דף ט עמוד א ד"ה ואידך הני

ואידך הני שכיחן - כדאמר (ב"מ דף כט:) תפילין בי בר חבו משכה שכיחי מכאן מדקדק רבינו תם דאין צריך לקשור בכל יום תפילין כשמניחן שרבינו אליהו היה מצריך לקושרן מדקאמר בהקומץ רבה (מנחות לה: ע"ש

בתוס' ד"ה משעת) תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחה ועד שעת קשירה ולרבינו תם נראה דההיא קשירה היינו הידוק שמהדקו סביב ראשו כמו (גדה דף כו:): שליא קשורה בו וכמו (ע"ז דף ה.) קשורה בו ככלב דאי קשירה ממש וכי בכל יום ילך אצל בר חבו ועוד דבריש המוצא תפילין (עירובין דף צז. ושם) משמע דאסור לקשור קשר של תפילין בשבת משום דהוי קשר של קיימא דקאמרינן ישנות מכניסן זוג זוג אבל חדשות לא ומפרש בגמרא דחדשות קרי שאינו מקושרות ואם היה עשוי לקשור ולהתיר בכל יום א"כ לא הוי קשר של קיימא.

• עיין בסוף המראה מקומות

5. ספר שערים מצויינים בהלכה

אהל כו' עי"ש. ובתשו' אבני נזר (או"ח סי' קפג אות ה) למד מזה, דלדין דלא קי"ל כרבינו אליהו, אינו יוצא בתפילין אלא בקשר של קיימא, כמו בשבת דלא חשיב קשר אלא של קיימא, דלדין אין לומר דרחמנא קרייה קשר אף אם אינו של קיימא כו', ולכן פסק דאותם האנשים המניחים תפילין של אחרים ומשנים הקשר לפי מדת ראשם לאו שפיר עבדי, דהבעלים ישנו אח"כ הקשר לפי מדת ראשם, נמצא דהראשון לא היה קשר של קיימא ולא יצא ידי חובתו. ועי' בכלי חמדה

6. ספר שערים מצויינים בהלכה

וברכת חתנים. כתב המאירי, שראוי לו להרגיל עצמו לברכת חתנים שידע נוסח שלהם על פה, וירגיל עצמו בהם שידע לאמרן בעריכות, שכל הדברים האלו אדם רץ בהם לתלמיד חכם, וכשאינו יודען הבריות מרננות אחריו. ועי' במעשה רוקח (בתחילת הספר) בשם הרמב"ם, שנוהגין שאיש הגדול במעלה מקהל הגאספים מברך ברכת חתנים.

7. ספר שערים מצויינים בהלכה

ועיקור. עי' ברש"י דהיינו פסיקת הגררת. והתוס' (ד"ה כולהו) סברו דכוונת רש"י שפסק הגררת ביד, ולכן תמהו שאין זה שייך להל' שחיטה, דזה פסול מפני שלא שחטו, ולא דמי לשאר הל' שחיטה, ולכן פירשו דכוונת רש"י ששחט בסכין פגומה, ובהלכות גדולות מפרש, דעיקור היינו שנעקר הסימן ונשמט חרץ ממקומו, ואפילו אם שחט כהוגן לא מהני, דהלכה למשה מסיני שאין שחיטה מועלת בסימן הנשמט חרץ למקום חיבורו, ואפילו בעוף שהכשירו בסימן אחד,

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

דימנין דשהי ודריס ולא ידע. כתב הטו"ז
(י"ד סי' טז ס"ק יג) דלשון "זימנין"
משמע שספק יש בדבר ואינו ברור, והאי
תיבת "זימנין" קאי על ולא ידע, אבל השהייה
והדריסה ברורים הם, דאי דלא ידע אז רוב
מעשיו מקולקלים. אבל בש"ך (י"ד סי' א
ס"ק יא) משמע דתיבת "זימנין" קאי על שהי
ודריס, דכיון דאינו יודע הלכות שחיטה שמא
פעמים שהה ודרס ולא ידע כו'. ועי' בכסף
משנה (שחיטה פ"ד ה"א) ובגליון מהרש"א
(שם ס"ק יא) ובראש יוסף.

9. חדושי הרשב"א מסכת חולין דף ט עמוד א

מאי קמ"ל כולהו תננהו, פרש"י ז"ל כולהו תנינהו במתניתין וכיון דאינו בקי פשיטא דאסור לאכול משחיטתו, ולא ידע, אינו יודע שאסור לעשות כן והאכילה לנו, ומתוך לשון זה משמע שאם הודיעוהו הלכות שחיטה שהייה כיצד דרסה כיצד ואמר בריא לי שלא שהיתי ושלא דרסתי שמותר לאכול משחיטתו, ולפ"ז הא דאמרינן הכא דאסור לאכול משחיטתו דוקא בדליתיה קמן דנישילי' וכן נמי הא דאמרינן לקמן (י"ב א') ראה אחד ששחט אם ראה אותו מתחילתו ועד סופו מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור לאכול משחיטתו ואוקימנא בדידעינן ביה דלא גמיר, אסור בלא בדיקה קאמר, הא בדקינן ליה ואמר כך וכך שחטתי מותר לאכול משחיטתו, וכן אמרו בשם חכמי הצרפתים ז"ל, ואינו מחזור בעיני כלל דא"כ לא ה"ל למימר אסור לאכול משחיטתו דהא בבודקין אותו סגי ועוד ל"ל רואה אותו מתחילתו ועד סופו בבודקין אותו סגי וכדאקשינן בריש מכילתין למה לי אחרים רואים אותו והא אמרת בבודקין אותו סגי, א"ו אסור לגמרי משמע דדילמא שהה ודרס וכל מאן דלא ידע עביד ולא אדעתיה ולא מדכר, ונ"ל שיש להוכיח כן מדלא אוקימנא מתני' דשחיטתן כשרה בדידעינן ביה דלא גמיר כמו שכתבתי שם בריש פירקין, וא"ת א"כ מאי קא מקשינן הכא מאי קמ"ל כולהו תנינהו הא טובא קמ"ל דלא מהימן לומר לא שהיתי ולא דרסתי, י"ל דהאי גופא קא מקשינן כלומר דכיון דכלהו פסלי שחיטה פשיטא דהאי לא מהימן דאי שהה ודרס לאו אדעתיה.

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

טרפה ואסורה באכילה כו'. כתב בתשו'
הרא"ש (כלל כ"ד) דלא סמכינן ארוב
מצויין אצל שחיטה מומחין הן, משום
דמומחין היינו שיוודעין הלכות שחיטה, והרי
בדיקת סימנים נמי מהלכות שחיטה הוא, וכיון
שלא בודק הרי שלא שחט כדין, ולא מצינו
שיאמרו רוב השוחטין שוחטין רוב הסימנים.
וכ"כ במרדכי (סי' תקעח) דליכא למימר זיל
בתר רוב, ורוב העולם שוחטין רוב הסימנים,
דכיון דבחזקת איסור עומדת איכא למימר
סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא, ועוד
דאין רוב זה מבורר, דכמה פעמים שוחטין
שאין רוב הסימנים נשחטין.

11. תוספות מסכת חולין דף ט עמוד א ד"ה ואסורה באכילה

ואסורה באכילה - משום דרוב פעמים שוחט שפיר ושריא מדאורייתא לא החמירו לעשות נבלה.

12. מהר"ם על חולין דף ט/א

ד"ה ואסורה באכילה משום דרוב פעמים שוחט שפיר וגו'. דבור זה שייך אהא דקאמר גמרא מר סבר בחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן וקשה להו לתוס' אמאי לטומאה לא אמרינן הא כיון דלענין איסור אינה בחזקת שחוטה והשתא היא מתה ממילא היא נבלה ועוד אפילו לא יהא אלא ספק אם נשחטה כהלכתה אי לא א"כ הויא ספק נבלה ותטמא מספק ותירצו דלהכי אינה מטמאה משום דרוב פעמים שוחט שפיר וכו' ושריא מדאורייתא אפילו באכילה ואינה נבלה אלא שהחמירו לאוסרה באכילה משום דנוכל לומר נעמידנה על חזקתה ובחיה בחזקת איסור עומדת אבל לענין טומאה ליכא חזקה ולכך לא החמירו לעשותה נבלה לטומאה:

13. ספר שיעורי הרב

הרי שנחלקו אב"י ורבא בשחיטת כותי אי בעינן לכתחילה ישראל עומד על גביו או דסגי ביצא ונכנס.¹⁸ ועוד נחלקו ב' דיעות בתוס' שם (ד"ה המניח) אליבא דאב"י אי מהני יצא ונכנס בדיעבד אם אין הכותי לפנינו וא"א לחתוך כזית בשר וליתן לו. דלדיעה א' אב"י אוסר יוצא ונכנס אפי' בדיעבד, ואי ליתא לכותי קמן להאכילו משחיטתו הרי שחיטתו אסורה, ואילו לדיעה ב' בתוס' אף אב"י מודה בדיעבד אי ליתא לכותי קמן סגי בכך שישראל היה יוצא ונכנס בשעת השחיטה.

ובביאור מח' אב"י ורבא לדיעה א' בתוס' נראה לומר דכו"ע מודו דכל שישראל יוצא ונכנס בודאי איכא אומדנא להכותי מירתת מישראל ויזהר בשחיטתו. אלא שנחלקו אי מהני הך אומדנא להיתר שחיטה. דהנה יש לחקור בטעם הדבר דמותר לאכול משחיטת מומחה: האם הוא מפני שהשוחט נאמן לומר ששחט כראוי כמו ע"א באיסורין, ואפי' אי לא שילינן ליה מ"מ חשיב תמיד כאילו השוחט מעיד על שחיטתו שנעשית בהכשר, או דילמא אפי' בלא"ה מותר לאכול משחיטתו דהואיל והוא מומחה והרי הבהמה שחוטה לפניך חזקה היא שנשחטה כראוי.

ונראה שנחלקו הראשונים בזה. דהנה כתב הרמ"א (סי' א ס"ה) שאם שחט קטן בינו לבין עצמו שחיטתו פסולה אע"פ שיודע הלכות שחיטה. וביאר שם הש"ך (ס"ק כז) בשם הרא"ה בבדה"ב (ב"א ש"א, ח.) דה"ט משום דאין נאמנות לקטן. הרי מבואר דאע"ג דיודע הלכות שחיטה מ"מ לא אמרינן חזקה ששחט כראוי אלא צריך נאמנות השוחט כדי להתיר שחיטתו.

אולם הטור (סי' א) פסק שאם הקטן הוא מומחה ויודע לאמן את ידיו שחיטתו כשירה בדיעבד אף בלא אחרים עומדים על גביו. וביאר הט"ז שם (ס"ק טו) דע"כ ס"ל להטור שא"צ לנאמנות השוחט כלל, אלא כיון שהבהמה שחוטה לפניך אמרינן דמסתמא נשחטה בהכשר. וכן הביא הט"ז מלשון הרשב"א ב"משמרת הבית" (ב"א ש"א, ח.) ש"אין זה מדרך עדות אלא חזקה היא". וכן נראה דעת התוס' לחולין (ט. ד"ה ואסורה) שכתבו דה"ט שאם לא בוק השוחט בסימנים לאחר השחיטה הרי הבהמה אסורה באכילה אך אינה מטמאה כנבילה "משום דרוב פעמים שוחט שפיר ושריא מדאורייתא, [לפיכך] לא החמירו לעשות[ה] נבילה." הרי מבואר דלהיתר שחיטה מה"ת ל"צ לעדות השוחט אלא סגי באומדנא דמסתמא שחט בהכשר.¹⁹

18 ושניהם סוברים דמתני' מיירי קודם שגזרו על שחיטת כותים, אבל אגן קי"ל דשחיטת כותי אסורה ואפי' אם ישראל עומד על גביו לפי שעשאוים גוים גמורים כמבואר בחולין (ו.).

19 לכאורה צ"ע, שהרי התוס' לא סמכו אהך חזקה להתיר אף מדרבנן אלא רק מה"ת, וא"כ אמאי ס"ל להטור והרשב"א דשחיטת קטן כשירה אף מדרבנן. ואמנם גם הרשב"א כתב בחידושייו שם (ט.) לענין

14. רש"י מסכת חולין דף ט עמוד א ד"ה בהמה בחייה

בהמה בחייה בחזקת איסור - שהרי אסורה משום אבר מן החי הלכך אם נולד ספק בשחיטה ובאת להעמידה על חזקתה שהרי בכל דבר אתה אומר העמד דבר על חזקתו שהיה מתחלה שאין יכול להוציאה ממנה על ידי ספק נמצאת אומר שבהמה זו אסורה שהרי בחזקת איסור היתה תחלה ומספק אתה בא להתירה שמא נשחטה כראוי אל תתירה מספק עד שיודע לך שנשחטה כראוי.

15. חדושי הרשב"א מסכת חולין דף ט עמוד א

בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, כלומר בחזקת איסור שאינה זבוחה עומדת דרחמנא אמר וזבחת ואכלת שלא תאכל בשר אא"כ נשחטה יפה בשנים או ברוב שנים ובעוף באחד או ברובו ועד שלא נודע לך שיצאתה מידי איסורה בשחיטה מעלייתא באיסורה עומדת הילכך אם לא בדק בסימנים אסורה, וא"א לפרש בחזקת איסור אבר מן החי עומדת דכיון דנשחטה בין שחיטה מעלייתא בין שחיטת מיעוט סימניו הרי יצאה לה מאיסור אבר מן החי, ומיהו אינו קשה כ"כ דאפשר לומר דכיון דמעיקרא בחזקת איסור אבר מן החי עומדת ועכשיו נמי לא נתברר אם נשחטה כהוגן הרי היא מוחזקת מאיסור לאיסור ויש כיוצא בה ביבמות (ל' ב') וכולן שהיו בהן ספק קידושין או ספק גירושין ושם כתבתי.

תוספות מסכת ביצה דף כה עמוד א

• בחזקת איסור עומדת - [1] פרש"י בחזקת איסור אבר מן החי ולא נהירא דאם כן למה לי עד שיודע במה נשחטה כיון דחזינא שמתה א"כ לא שייך בה איסור אבר מן החי דאיסור אבר מן החי לא שייך אלא מחיים [2] לכן נ"ל דחזקת איסור ר"ל בחזקת שלא נשחטה עד שיודע לך וכו' ומשום איסור שאינה זבוחה דרחמנא אמר תזבח ואכלת שחוט ואכול ובוה נוחא אפילו למ"ד בהמה בחייה לאו לאברים עומדת.

הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף ט עמוד א

• בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת. פירש"י דעומדת בחזקת איסור אבר מן החי. ובתוס' (ביצה כה. ושבועות כד א) הקשו שהרי עכשיו אחר נטילת נשמתה ודאי אינה באיסור אבר מן החי. ולכן פירשו שהיא בחזקת איסור אינה זבוחה, דאיסור זה קיים אף אחר מיתתה. אך רש"י לא ס"ל דהוי עשה, אלא כוונת התורה רק לומר שאם הוא רוצה לאכול צריך לשחוט, אך אין איסור אינה זבוחה כלל. וי"א דהטעם שהבהמה בחזקת איסור עומדת משום דמחזיקין מאיסור לאיסור, ולכך מחזיקין מאיסור אבר מן החי לאיסור נבלה, וכדאמרינן ביבמות ל: בראשונים שם, (רעק"א) ויש שנשאר איסור אבר מה"ח, וכמבואר לקמן בשוחט ועדיין היא מפרכסת דלבן נח הוי אבמה"ח עדיין, וא"כ שייך אסור אבמה"ח אף אחר שחיטה, דאם ספק בשחיטה, אם לא היתה שחיטה כדון. אסורים בני המעיים אף לישראל משום אבמה"ח ונשאר לאיסור אף אחר שמתה לגמרי.

גלוני מנחת חן - ביצה דף כה עמוד א

ולע"ד יתכן, דפלוגת רש"י ותוס' אם מחזיקין מאיסור לאיסור, תליא בהא דפליגו הראשונים בכל איסורין שבתורה אי הויין איסורי גברא או איסורי חפצא - עיין בזה בס' ברוך טעם (שער הכולל דין ב') - דהנה להשיטות דהאיסורין הויין איסורי חפצא, נמצא דמה שאמרו בהמה בחזקת איסור עומדת הכונה כפשוטה דהבהמה עצמה בחזקת איסור עומדת, שהרי האיסור חל על החפצא עצמה כלומר על הבהמה. אבל אי נימא דכל איסורין הויין רק איסורי גברא אבל על חפצא אינו חל שום איסור, א"כ חזקת האיסור אינה חלה על הבהמה עצמה אלא על הגברא, ומה שאמרו דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אינו אלא לשון מושאל, דהאמת היא שהגברא היה מוחזק באיסור. ומעתה י"ל דלמ"ד דהאיסורין חלין על הגברא וגם החזקה היא על הגברא, א"כ שפיר מחזיקין מאיסור לאיסור, דאע"ג דסיבת האיסור המונחת בהחתיכה נשתנתה - דבחייה היה האיסור משום אבר מן החי ואחרי מותה משום נבלה - מ"מ הלא אין אנו דנין כלל על סיבת האיסור שבחתיכה אלא על הגברא שהוא המסובב שנאסר, ולגבי הגברא אין שום נפקא מינה אם אסור משום אבר מן החי או משום נבלה, דסוף סוף הוא אסור בחתיכה זו, והאיסור שהיה עליו קודם הזביחה מוחזק ועומד על הגברא גם אחר השחיטה, ואע"ג דסיבת

האיסור נשתנתה, מ"מ המסובב דהיינו מה שאסור לגברא לאוכלו, הרי לא נשתנה. אבל למ"ד דכל האיסורין חלין על החפצא והחזקה היא ג"כ על החפצא, נמצא דאנו דנין על הסיבה כלומר על עצם האיסור המונח בהחתיכה, בזה י"ל שפיר דאע"ג דקודם הזביחה היתה הבהמה מוחזקת שחל עליה איסור אבר מן החי מ"מ מיד כששחטה פקע ממנה איסור זה ואין מחזיקין מאיסור לאיסור.

16. ספר שערים מצויינים בהלכה

וע"י בתשו' עונג יו"ט (סי' סו ד"ה מיהו)
דרש"י אזיל לטעמיה דס"ל לקמן (קב: ד"ה
רבי פוטר) דאף למ"ד בהמה בחייה לאו
לאברים עומדת, מ"מ לחתיכות בשר עומדת,
ואיכא חזקת איסור בשר מן החי, מיהו התוס'
שם (ד"ה שאין) חולקים על רש"י, וסוברים
שגם לחתיכות בשר אינה עומדת, וליכא איסור
בשר מן החי. וכזה כתב בחי' הגר"ס (ברש"י
ד"ה לא אמרי' ע"ש).

17. רש"י מסכת חולין דף ט עמוד א ד"ה מר סבר

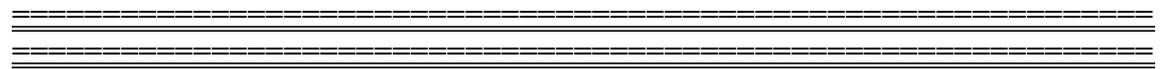
מר סבר בחזקת איסור - הראשון עומדת שלא היתה שחוטה וכיון דבחזקת שאינה שחוטה מוקמית לה הרי מתה ומטמאה.

18. חדושי הרשב"א מסכת חולין דף ט עמוד א

מר סבר בחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן, דכיון דמתה לה וע"י שחיטת מומחה מסתמא שפיר שחט דרוב הפעמים רובן של סימנין נשחטין בשחיטת מומחה אבל באיסור דרובא דתלוי במעשה ומיעוטא דאינו תלוי במעשה הוא, ובכי הא לא אזלינן בתר רובא כדאיתא בבכורות (כ' א) וכדכתבינן לקמן בע"ה, מש"ה אוקמי' רבנן בחזקת איסור הראשונה, ומיהו בחזקת איסור דהות קימא מוקמינן לה, בחזקת טומאה דלא הוה קיימא מספק לא מוקמינן לה, ומר סבר עד השתא באיסור חיה קיימא והשתא מתה וחיה שמתה נבלה היא, מספק אתה בא להוציא מידי טומאתה אל תוציאנה.

19. חתם סופר על חולין דף ט/א

מר סבר בחזקת איסור וכו'. פירש"י בחזקת איסור הראשון עומדת וכיון דבחזקת שאינה שחוטה קיימת וכו'. משמע דס"ל חזקת שאינה זבוח. ולקמן בד"ה לא אמרינן שהרי בשר מן החי אינה מטמא עכ"ל משמע בחזקת אבמה"ח ומתחזקת מאיסור לאיסור כמ"ש רשב"א ביבמות פ"ד אחים וזה הוא פלוגתא בתוס' ביצה כ"ה ופ"ג דשבועות. ונראה דס"ל לרש"י דבהכי פליגי אמוראי הכא מר סבר בחזקת אמה"ח ומתחזקת מאיסור לאיסור וכיון דבאמת רוב המומחין שוחטין שפיר באומנות ידיהם רק הואיל ותליא רובא במעשה אינו יכול להוציא מחזקתו הראשונה שהוא בחזקת אבמה"ח כמ"ש רשב"א ודי שיהיה אסור ולא יותר לאכילה אבל טומאה מנין ואידך ס"ל דהוה בחזקת שאינו זבוח וכל שאינו זבוח ומת לפנינו בלי זביחה הרי היא נבלה לא מחזקתו הראשונה אלא גם עתה אינו זבוח ומת בלי זביחה והרי היא נבלה דאין לומר בחזקתו הראשונה היה בחזקת טהרה בחיים דז"א דמעיקרא לכך עומדת שסוף בעל חי למות וכשלא יארע בה דבר ויניחנה כמות שהיא בלי שינוי מעשה ותמות מעצמה תטמא ככל נבלה. ועכשיו שמתה ע"י מעשה השחיטה צריכין אנו לדון אם הועיל המעשה להוציאה מאותה חזקה שהיתה מוחזקת שסופה לטמאות או לא נעשה שחיטה כהוגן ונשארה במה שהיינו מחזקים אותה שסופה לטמאות. ונהי חזקת טומאה לית לה אבל גם חזקת טהרה ליכא:

20. חתם סופר על חולין דף ט/ב

מי קמדמית איסורא לסכנתא. החילוק קל להבין באיסורא אפי' יזדמן לו ממיעוט טריפות אין לו עון אשר חטא דכתורה עשה לסמוך על הרוב ומי שהזהיר על הטריפה הוא התיר לסמוך על רובא משא"כ בסכנת נפשות אם יזדמן לו מהמיעוט ויסתכן א"א להשיב נפש ופשוט:

21. רמב"ם יד החזקה הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יא

(ד) אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשל בו אדם וימות כגון שהיתה לו באר או בור בחצירו בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים חייב לעשות להן חוליה גבוהה עשרה טפחים או לעשות לה כסוי כדי שלא יפול בה אדם וימות וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה שנ' (דברים ד' ט') השמר לך ושמור נפשך ואם לא הסיר והניח המכשולות המביאין לידי סכנה ביטל מצות עשה ועבר על לא תשים דמים:

(ה) הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהן ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד על כך מכין אותו מכת מרדות:

22. ספר שערים מצויינים בהלכה

אך. אבל בתבואות שור (סי' יג סק"ב) כתב, שכל העובר על דברי חכמים שאמרו שהיא סכנה עובר על איסור דאורייתא [וכן משמע בפמ"ג (א"א סי' ד סק"ב, שפ"ד סי' צו סק"ג), עי' בדברינו במאמר הבא], ומש"כ הרמב"ם "אסרו חכמים", כתב התב"ש דמה שאינו מפורש בקרא כי אם עפ"י מה שפירשו חז"ל שייך ביה הלשון אסרו חכמים. וע"ע בערוך השולחן (חור"מ סי' תכח ס"ח) ובמשמרת שלום (שפ"ד סי' קח ס"ק יח, וחי' דינים אות ב).

ובתשו' אבני צדק (יו"ד סי' מט) כתב, דאף שכל דבר סכנה הוא איסור תורה, מ"מ הוצרכו חכמים לאסור מים שנתגלו, דכיון דלא ראינו ששתה ממנו נחש, אחזקי איסורא לא מחזקינן, רק חז"ל החמירו משום סכנה.

23. ספר שערים מצויינים בהלכה

ובחרידים (פכ"ו מל"ת התלויות בפה) כתב הטעם דחמירא סכנתא מאיסורא, משום דכתיב (ואתחנן ד-טו) "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", שהתורה הזהירה ביותר בזה וכתבה "מאד". ועי' בפמ"ג (א"א סי' ד סק"ב) דאף להרמב"ם דס"ל דכל ספק מה"ת שריא, מ"מ בספק סכנה מודה דאסור מה"ת [עי' בדברינו במאמר הקודם דמזה מוכח דס"ל דדברים אלו אסורים מדאורייתא]. וע"ע בפמ"ג (שפ"ד סי' צו סק"ג) שאם מסופק אם זב רוטב הבשר תחת הדגים אסור משום ספיקא דאורייתא לחומרא.

24. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף ט עמוד ב

ספק איסורא נמי לחומרא. קשה וכי לית ליה לרבא דמוקמינן אחזקת היתר. ומתריץ הרשב"א דכיון דשכיחי נחשים איתרע לה חזקה, ובכה"ג אף באיסור אזלינן לחומרא. ואביי דפליג סבר דמכיון דיש כאן ספק אם נעשה

מעשה, דהיינו אם הטיל הנחש כאן ארס או לא הטיל, אמרינן שיש כאן חזקה שלא נעשה מעשה, ולכך בספק איסור כה"ג מעמידים על חזקה, אבל בספק של סכנה חיישינן. ויש לדקדק דהא בנ"ד דבא זאב ונטל הרי איכא חזקה דמעיקרא גמורה, ובזה הרי מודה רבא דאזלינן בתרה. ונראה דהרשב"א אזיל לשיטתו דס"ל לעיל דחזקה שאינה טריפה אי"ז חזקה עצמית אלא מכח רובא דעלמא וכמ"ש, ולכך מדמה זה לחזקה דאבטיה נקוב. ובראש יוסף כתב דרבא הקשה דמדרבנן היה לנו להחמיר כמו שמצינו דבספק סכנה מחמירים אפילו נגד חזקת היתר, ואף בחשש רחוק, ה"נ יש להחמיר מדרבנן בספק איסורא.

25. תוספות מסכת ביצה דף ו עמוד א

והאידינא דאיכא חברי חיישינן - פרש"י שכופין לישראל לעשות מלאכה וכשהוא י"ט מניחין אותם ואם היו רואין שיקברו מתיהם יכופו אותם לעשות מלאכה והשתא בזמן הזה שאין חברי מותר ואין לומר שצריך מניין אחר להתירו דכיון דזה הטעם משום חששא ועברה החששא עבר הטעם וה"נ אמרינן גבי מים מגולין דאסורין שמא נחש שתה מהן ועכשיו שאין נחשים מצויין בינינו אנו שותין מהן אפילו לכתחילה אף על פי שהוא דבר שבמנין ומ"מ ר"ת היה אוסר ומעשה היה ...

• שפת אמת מסכת ביצה דף ו עמוד א

בד"ה והאידינא כו' וה"נ אמרינן גבי מים מגולין כו' י"ל דלא דמי לגילוי דהתם לא הוי כלל תקנה וגזירה רק דממילא נאסר מספק סכנה ומשו"ה כיון דעבר הסכנה מותר משא"כ הכא דהוי תקנה וגזירה דלמא יכבידו עלינו לעשות מלאכה ביו"ט שני ואין זה טעם ברור רק תקנה הי' בדבר שפיר י"ל דצריך היתר [ועי' בפר"ח ביו"ד (סי' קט"ז) שהשיג ג"כ ע"ד התוס' מטעם אחר אך במג"א (סי' תרכ"ח) וכן (בסי' תר"צ) משמע כדברי התוס' ע"ש]:

• הרא"ש על ביצה פרק ראשון - סימן ה

ובזמן הזה אין לאסור מטעם זה כיון דליכא חברי האידינא כמו שאין נוהרין מגילוי לפי שאין נחשים מצויין. וכי האי גוונא לא הוה דבר שבמנין ורב אלפס נמי לא כתבו בהלכותיו אבל רבינו תם ז"ל היה מחמיר בדבר וגם ר"ח פסק כרבינא.

26. ספר שערים מצויינים בהלכה

ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור. הקשה בחי' הרשב"א (ד"ה א"ל אביי) למה מדמהו לספק טומאה ברה"ר, נדמהו לספק טומאה ברה"י דספיקו טמא, ותירץ בשם רבינו יונה, דאביי סובר דהא דספק טומאה ברה"י טמא גזירת הכתוב הוא, דהלכתא גמירי לה מסוטה, דמצד הסברא והדין הוה לן למימר העמד דבר על חזקתו וחזקתו טהור, והא דספק טומאה ברה"ר טהור זהו מצד הדין והסברא ולא גמרינן לה מסוטה, ולכן גבי איסור לא שייך לחלק בה בין רה"ר לרה"י, דכי מדמינן איסורא לסוטה למאי דקם ביה אדינא מדמינן לה, דהיינו ברה"ר, ולא למאי דאחמיר בה רחמנא וגזר דספיקו טמא כו' עיי"ש. אולם בתוס' (ד"ה התם) כתבו דילפינן מסוטה לטהר ברה"ר אף בדליכא חזקת טהרה. ועי' בדברינו בסמוך (ד"ה התם).

א. דף על הדף ביצה דף ל עמוד א

הנה על דברי הרמ"א הנ"ל הכותב דבזה"ז הכל שרי ואין הגזירה דשמא יתקן כלי שיר - דמילתא דלא שכיחא הוא וכו' ע"כ, כתב בט"ז (שם סי' שמ"ט ס"ק ג'): בזה מתורץ מה שיש לעיין מפ"ק דביצה דאמרינן דאע"ג שנתבטל טעם הגזירה לא נתבטלה הגזירה, דהכא שאני, כיון דלא שכיח כל כך ע"כ.

הגאון ר' צבי שכטר שליט"א כותב בקובץ אור המזרח (קובץ ל"ג ע' 132 בהג"ה) בשם הגרי"ד סלובייצ'יק ז"ל מכוסטון שכעס על אלו הרוצים להתיר רפואה בש"ק בזה"ז דלא שייך כל כך החשש דשחיקת סממנים, וכותב שם וז"ל: שמעתי ממו"ר וכו' שכעס על המתירים, ועל מה שהביאו להוכיח מדברי התוס' ביצה (ל א) אהא דתנן אין מטפחין, דלדין שרי, דדוקא בימיהו וכו', וכן מדברי הטו"ז לאו"ח סי' של"ט סק"ג, שהסביר בכונת התוס' הנ"ל, מ"ט לא חשיב כדבר שבמנין, אמר על כך מו"ר בזה"ל, שעל הראשונים אנו מצטערים, שאין אנו מבינים באמת מ"ט לא יהי' זה כדבר שבמנין.

ובאמת גם הגאון ר' משה פינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' ק') כתב דדברי התוס' (והרמ"א שפסק כותיהו) תמוהים, דהרי דבר שבמנין, צריך מנין אחר להתירו, וכקושית הט"ז הנ"ל, וכתב באגרות משה שם, דאף דהב"י (שם) כתב דהתוס' מדמים דבר זה למה שכתבו לעיל (ו ע"א ד"ה והאי דנא) לגבי מים מגולין עיי"ש, זה אינו, משום דהתם כוונת התוס' שכאשר תיקנו לאסור מים מגולין לא תיקנו לאסור מים, אלא תיקנו שיש לחשוש לחשש רחוק שמא שתה הנחש מהמים, וע"כ כשאין נחשים מצויין אין מה לחשוש, משא"כ כאן הלא כשאסרו לטפוח ולרקוד הלא אסרו גם בדבר שלא שייך תיקון, וא"כ האיסור היה שלא יטפחו, וא"כ הדבר נאסר במנין וצריך מנין אחר להתירו, וגם כשהיום לא יודעין לתקן כלי שיר צריך להיות אסור.

ותירץ דצריך לומר דכוונת התוס' הוא דאף דבימיהם פשטה הגזירה, כיון שעכשיו נשתנה מכפי מה שהיה ונסתלק הטעם, נחשב כמו שלא פשטה הגזירה, ואף דגם כשלא פשטה צריך למנות ולבטל התקנה, י"ל דכיון שידוע שודאי כל החכמים שבעולם היו מסכימין להתיר דבר זה מאחר שעוברין על התקנה וכמבואר בגמרא כאן שלא רצו למחות משום מוטב יהיו שוגגין וכו', א"כ ידעינן מזה שאם היה אפשר לבטל התקנה ולא יהי' כלל איסור, ודאי היו רוצין בזה, אלא שכאשר שייך הטעם שמא יתקן כלי שיר לא יכולים לבטל התקנה, כי כבר פשטה הגזירה, אבל כאשר נסתור הטעם ולא נחשב כפשטה התקנה שפיר יכולין לבטל התקנה, וע"כ אף שלא נמנו ונתקבצו להתיר נחשב הדבר כפשטה כבר נתקבצו החכמים ונמנו ודנו והסכימו להתיר.

זהו מה שנראה לתרץ שיטת התוס' והרמ"א שכתב שנהגו להקל, אבל כיון שהמחבר פליג שם, וגם עם התוס' אינו ברור כ"כ, היה מן הראוי להחמיר לכל הפחות לבעלי נפש, אבל לדינא הא חזינן שמקילין, עיי"ש.

ב. תשובות והנהגות כרך ב סימן א

שאלה: להכין מי נטילת ידים לבוקר תחת המטה, ובענין מים מגולים ליטול מהם לנט"י שחרית הנה לגבי אוכלין ומשקין שהיו תחת המטה כשישן. הגר"א זצ"ל החמיר מאד שאסור לאוכלם משום רוח רעה, ולפי זה המים האלו שתחת המטה רוח רעה שורה בהם ולכן יתכן שאין בכחם להעביר רוח רעה, וגם לפעמים המים מגולין, ולהגר"א גם בזמנינו יש להחמיר כהרמב"ם פי"א מהלכות רוצח ושמירת נפש הט"ו, דמים שנתגלו אסורים אף ברחיצה ואפילו להדיח הרצפה, ואף להמכריעין לאסור בשתיה לבד (עי' דרכ"ת יור"ד קט"ז - ז') נראה דיש לחוש אף לנטילה משום "הקריבהו נא לפחתך" שלא לקיים מצות נט"י במים האסורים לשתייה ...

ולמעשה נראה להחמיר ולאסור להניח מי נטילה תחת המטה כשישן, שמא לא מועיל כלל הנטילה להעביר רוח רעה במים שבהם גופא יש רו"ר ונשאר בטומאתו, ואם מחמיר גם כשלא ישן עדיף וכמ"ש...

ג. תוספות מסכת מנחות דף לה עמוד ב ד"ה משעת הנחה

משעת הנחה ועד שעת קשירה – [1] מכאן היה מדקדק רבינו אליהו שצריך אדם לקשר תפילין בכל יום ור"ת מפרש דאין צריך ומביא ראיה מהא דאמרינן בפ"ק דחולין (דף ט. ושם) דצריך אדם שילמוד ג' דברים כתב שחיטה ומילה ורב יהודה אמר אף קשר של תפילין וברכת חתנים וציצית ואידך הני שכיחן פי' וצריך ללומדן לפי שתמיד צריך להן ואי בעי למקשר קשר של תפילין בכל יום איכא דשכיחא טפי ומיהו בקונטרס פי' שם איפכא הני שכיחן קשר של תפילין וברכת חתנים וציצית ואין צריכין ללמוד שמנעוריו בקי בהן וכמו שפירשתי נראה דאדרבה כתב ושחיטה שכיח טפי מכולהו ועוד מדקדק ר"ת דהך קשירה לאו ממש היא מהא דחשיב בריש פ' בתרא דעירובין (דף צז. ושם) קשר של תפילין קשר של קיימא ואם היה צריך להתיר ולקשור בכל יום אם כן לא הוי של קיימא [2] ומשעת הנחה עד קשירה דהכא מפרש ר"ת דהך קשירה היינו ההדוק שמהדקו ומצמצמו בראשו כמו שליא קשורה בולד דנדה (דף כו:) לאו קשורה ממש היא וכמו קשורה בו ככלב ולפירוש רבינו אליהו הוה ליה למימר משעת קשירה ועד שעת הנחה ויש ספרים שכתוב כן ומסתברא כדברי ר"ת בתפילין של ראש וכדברי רבינו אליהו בתפילין של יד דכתיב בשל יד וקשרתם לאות על ירך דמשמע דכל שעה שמניח צריך לקשירה תדע דלקמן (דף לו.) דריש ר' נתן הנחה בשמאל מדכתיב וקשרתם וכתבתם מה כתיבה בימין אף קשירה בימין וכיון דקשירה בימין הנחה בשמאל היא ואם היה קושר תחילה ואח"כ היה מכניס בזרוע אם כן היכי דייק מינה דהנחה בשמאל ועוד אמרינן בפרק אין מעמידין (ע"ז לט.) מעשה באשה אחת שהיתה נישאת לחבר והיתה קושרת לו תפילין בזרועו משמע דתמיד היתה עושה כן ואפילו לספרים שכתוב בהם קומעת מכל מקום רוצה לומר שהיתה קושרת לו כעין קמיע ולפי שאין נוח לקשור ביד אחת היתה מסייעת לו תדע דלא קאמר שהיתה מסייעת לתפילין של ראש דתפילין של ראש ודאי אין צריך לקשור בכל יום דלא צוותה תורה לקשור כל שעה וקשר שלה הלכה למשה מסיני והכי גמירי דליהוי קשורין תמיד והשתא קשירה דשמעתין קשירה ממש דבשל יד מתחיל לברך חזרני לומר דתפילין של יד נמי לא בעו קשירה בכל יום דבפרק בתרא דמקואות (מ"ג) קחשיב קשרים דאין צריכין שיבואו בהן המים תפילין של ראש בזמן שהיא חוצה ושל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת פירוש חוצה כמו אוצא דטבעות ידי דתוספתא דמקואות דהקשר מיהדק שפיר בזמן שאינה עולה ויורדת דיד היינו לפי שיש קושרים ראש הרצועה באמצע זו בזו שאינה יכולה להרחיב ולעלות ולירד ויש מסבבים הרצועה שמסובבת בקשר העשוי בראשה שהרצועה נתחבר בקשר ועולה ויורדת ומדקאמר כשאינה עולה לא חייץ וא"צ להתירו בשעת טבילה ש"מ קשר של קיימא הוא, מ"ר.

ד. ספר סדר הדורות - חלק ימות עולם - האלף החמישי - ד' אלפים תתק"ל

רבינו יעקב אחיו של רשב"ם, הנקרא רבינו תם, היה חכם גדול ומופלג ביושר ההבנה, לא קם כמוהו מפלפל ומודה על האמת...

וראיתי במוריני הג"מ עזריאל טרביטו ספר גדול קשור בו סודות ועניני קבלה ותוכם היה כתוב זה המעשה ז"ל, העתקה זו באה מפרישי ממדרש הר"ר שמואל ב"ר אליהו מאיברא, ידעו כל הקהלות כי יום ד' ט' באב היה הנביא אמת דורש בעלית הר"ר מנחם הורדייאסי, אשרי יולדתו, והרבנים יושבים לפניו, הר"ר יעקב מפרואנסי וה"ר יצחק מגשר מורמייר ור' מנחם והר"ר אברהם ב"ר שמואל והר"ר אהרן ב"ר יצחק והר"ר מ' מקושביאה ורבנים אחרים, ודורש להם שירת הים, ולבסוף דרשתו שאל הר"ר יעקב הנ"ל אל הנביא (עיין שלשלת הקבלה

דף נ"ד א' שכתב אולי זה הנביא הוא רבינו שמואל שחבר ספר חסידים, אביו של ר' יהודה חסיד שנקרא נביא) וא"ל אדוני תשאל אל מהר"ר אליהו מפריש ואל רבינו תם האיך קושרין קשר של תפילין, אם צריך לקשרו בכל יום או די בהדוק או אם צריך הדוק וקשירה (עיין תוס' מנחות ל"ה סוף ע"ב ענין זה שמחולקים רבינו תם ורבינו אליהו, ובתוס' חולין ט' א'), והנביא קרב מיד לפניהם את מטטרון וכך א"ל מט"ט מט"ט רד בכאן לפנינו, והשיב לו מט"ט מה תרצה לא ארד כי משה לפניך ויראתי לילך, אבל שאל מה שתרצה ואשיב לך. והנביא כעס וא"ל פעם שנית רד ותביא עמך הר"ר אליהו מפרישי ורבינו תם, א"ל ר' אליהו אינו יכול לירד כי הוא מקריב קרבנו לפני הקב"ה, א"ל הנביא מכל מקום ירד כי אנו צריכין לתלמודו, א"ל מט"ט אם ירד שכינה תרד עמו, אמרו כל הרבנים אינו מן הראוי להטריח השכינה. השיב ר' יעקב תשאל את משה רבינו ע"ה שהוא בכאן. וכן עשה הנביא ושאל ממנו האיך קושרין קשר של תפילין, א"ל משה רבינו ע"ה אין אתם קושרין כדת כי הקשירה לא בשל יד הוא אלא בשל ראש וצריך לקשור בכל יום, וירד רבינו תם כארי ואמר משה טעית כי הקשר אין צריך בכל יום אלא הידוק ולא בשל ראש היא אלא בשל יד דכתיב וקשרתם לאות על ידך, ענה משה ברוב ענותנותו אני אומר למצוה צריך קשירה בכל יום אבל לא לעכב, השיב רבינו תם וכי איזה מצוה היא לא לעכב אלא למצוה, השיב משה הואיל ואמרת כך דע לך שטעית כי חובה היא לקשרו בכל יום והקשירה צריך להיות בשל ראש בדל"ת, וראיה אביא לך מתורת שנתתי לך ומן הפסוק שהבאת וקשרתם לאות על ידך הרי שסמך אות אצל וקשרתם לומר לך שצריך אתה לקשור אותם שהם לאות והיינו של ראש. א"ל רבינו תם והא כתיב אחריו והיו לטוטפות בין עיניך שהם של ראש, מכלל שאינו מדבר למעלה בשל ראש. א"ל משה רבינו ע"ה, אפרש לך מדרש הפסוק וקשרתם לאות, אותם של ראש שהם לאות צריכין קשירה, והא דסמך על ידך אחריו, לומר מתי וקשרתם בזמן שהוא על ידך, והדר כתיב והיו לטוטפות בין עיניך, לגזירה שוה מקימה. ועוד לדברך שאתה אומר שהקשירה בשל יד ביו"ד לא צויתי לעולם ולא למדתיה, אכן חכמים תקנו אותה בסברתם להשלים שם שד"י ובשביל כך לא רצו לעשותה בראש שלא יטעו לומר שצויתם כך מאחר שאינה מצורפת עם ש' וד'. ואח"כ בא רבינו אליהו מפרישי לסייע למשה רבינו ע"ה והיו מסדרים בהלכות זה לזה ומביאין ראיות ורבינו תם היה משיב, והרב ר' יעקב מפורייאנסי אמר אל הנביא שישאל על מי לסמוך, השיב מרע"ה לא מצאנו בכל התורה שיצטרך לעשות יו"ד, ואם יעשה כדאי הוא רבינו תם לסמוך עליו בשעת הדחק, אכן מצוה מן המובחר לקשור כל הקשר בראש. ולמחר שאל מהר"ר שמואל הנביא למשה רבינו ע"ה היו"ד משדי מפני מה לא נכתבה עם השי"ן, השיב משה רבינו ע"ה, לא ראיתי הקב"ה כי אם מאחוריו וראיתי שי"ן ודל"ת שבראשו של הקב"ה והיו"ד שברוע לא ראיתי. ע"כ. וקבלתי מתלמידי הגאון ר' ליאון דמוריאל ומג' זקני הדור, ואמרו שקבלה אצלם מזקניהם שכך היה המעשה שבהיות רבינו תם ורבינו אפרים הגדול ב"ר יצחק ברגנשפורק צרפתי אשר נפטר אח"כ שנת תתקל"ה מלמדים בישיבה יחד, והיו מפלפלים על קשר התפילין, כי ר' אפרים אמר שחייב לקשרם בכל יום שנאמר וקשרתם לאות על ידך, ורבינו תם אמר שלא יש חוב לעשותו בכל יום, וכן פלפלו הרבה עד שחרה אפו של רבינו תם ויעמוד על רגליו ויקרא בקול גדול ויאמר משה רבינו ע"ה רד, וכן צעק ג' פעמים עד שירד מרע"ה בישיבה, ויאמר לו רבינו תם אני אומר שאין לקשור קשר של תפילין בכל יום ושלא צוית זה בתורה שקבלת מהקב"ה, והודה משה רבינו ע"ה לדבריו וילך לו. ע"כ. ובמרדכי בהלכות קטנות רומז דבר זה (שלשלת הקבלה דף נ"ב):